

Filozofia

Filozofia (gr. φιλοσοφία *philosophia*) – określenie to pochodzi (prawdopodobnie) od matematyka i filozofa Pitagorasa) – określenie to pochodzi (prawdopodobnie) od matematyka i filozofa Pitagorasa żyjącego w VI wieku p.n.e. Pierwotnie miało sens dosłowny i oznaczało poszukiwanie, umiłowanie mądrości (gr. φιλέω *phileo* – kochać, σοφία *sophia* – mądrość).

FILOZOFIA DZIAŁY

- ONTOLOGIA lub METAFIZYKA – nauka o bycie (Co istnieje i co nie istnieje)
- Etyka – nauka o zwyczajach (moralność) czy postępowaniu. O tym, co dobre i co złe.
- Estetyka – nauka o pięknie.
- Epistemologia czy gnoseologia – nauka o poznaniu (co można poznać z czego nie).

Zmiany przedmiotu filozofii

- Starożytność: początkowo przyroda, następnie człowiek.
- Średniowiecze: Bóg. „Filozofia służebnicą teologii”
- Nowożytność: metoda dochodzenia do twierdzeń prawdziwych.
- Współcześnie: różne nurty filozofii inaczej definiują jej przedmiot.

Filozofia powstaje w koloniach greckich w
Azji Mniejszej (obecnie część Turcji).
Pierwszy filozof – Tales z Miletu
Myśliciel, matematyk, przywódca

Kolonizacja grecka

Warunki powstania filozofii

- 1) Pierwotna nauka.
- 2) Mity (religia).
- 3) Demokracja grecka (*polis*).

Koncepcja Talesa z Miletu

Talesowska teoria brzmiała: *Wszystko jest z wody, z wody powstało i z wody się składa*. Nie był to pogląd nowy, już przed Talesem wypowiedziano podobny. [Arystoteles](#) pisze: *"Niektórzy mniemają, że dawniejsi ludzie, którzy żyli dawno przed obecnym pokoleniem, tak samo zapatrywali się na przyrodę. Według nich bowiem Okeanos i Tetyda byli rodzicami tego, co powstało"*. Jednak jest różnica w tych poglądach, Tales mówi o wodzie, czyli czymś realnym, a jego poprzednicy o bóstwach wody, czyli czymś fantastycznym. Mówiąc o Okeanosie i Tetydzie, uprawiali nie naukę, a mitologię. Aby mogła utworzyć się nauka, musiał dokonać się przewrót w sposobie myślenia. Zasadniczym zagadnieniem Talesa było pochodzenie świata. Nie pytał kto świat zrobił, lecz jakim świat był od początku. Co było własnym światu początkiem. W takim znaczeniu początek świata był *pierwszym zagadnieniem* filozofii. Dlaczego Tales sądzi, że to woda a nie inny rodzaj materii, była początkiem przyrody? Tales obserwował zjawiska przyrody: to co żywe, żyje wilgocią, martwe wysycha, że zarodki wszystkiego są mokre, a pokarm soczysty

Poszukiwanie jedności

Filozofowie od początku istnienia tej nauki poszukują jedności.

Wielość rzeczy: ludzie, domy, drzewa itd....

Jedność, która jest u podstaw wszystkich rzeczy, substancja, z której wszystko jest zbudowane.

- Grecy nazywali tę zasadę jedności: **arché** czyli taki element,
- który jest prosty,
- wyjaśnia dynamikę rzeczywistości,
- jest przyczyną zmian zachodzących w świecie.

Jońska filozofia przyrody

Tales, Anaksymander, Anaksymenes

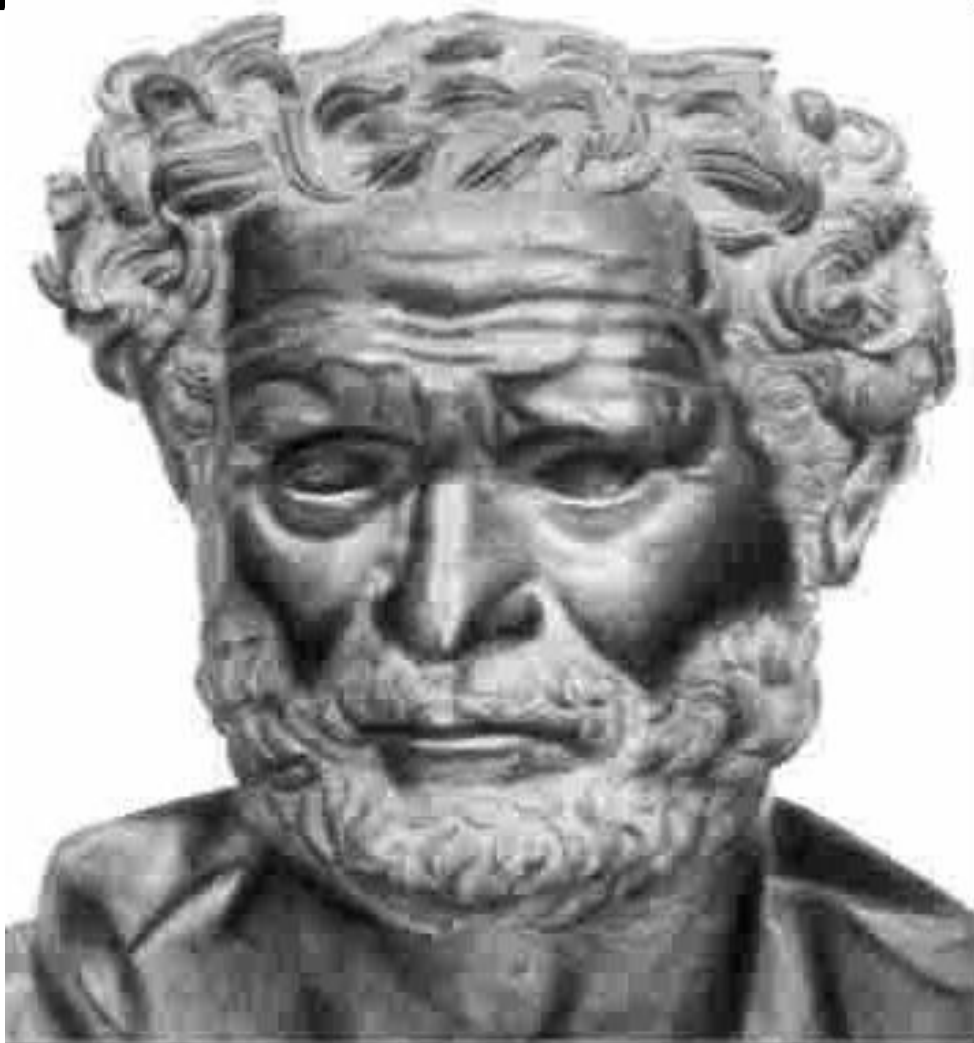
Arché:

Tales – woda

Anaksymander - ápeiron (bezkres)

Anaksymenes - powietrze

Heraklit z Efezu czyli świat w ruchu "Wszystko płynie" ("Panta rhei")

Arche u Heraklita: ogień, logos

*"Na tych, którzy wstępują do tej samej rzeki,
napływają coraz to nowe wody"*

*"Do tej samej rzeki (...) nie można wejść dwa razy i
nie można dwa razy dotknąć tej samej
zniszczalnej substancji w tym samym stanie,
gdyż wskutek gwałtowności i szybkości jej
przemiany rozprasza się znowu się łączy, zbliża
się i oddala."*

*"Do tej samej rzeki wstępujemy i nie wstępujemy,
jesteśmy i nie jesteśmy"*

Ogień jako arche

Idąc śladem myśli swych jońskich poprzedników, Heraklit uznał, że wbrew różnorodnym zjawiskom musi istnieć w świecie jedność substancji. Twierdził, że tą pierwotną substancją, pierwotną zasadą rzeczywistości, stanowiącą istotę wszystkich rzeczy, jest ogień. Dlaczego właśnie ogień? Motywy, które doprowadziły go do tego twierdzenia są, jak się zdaje, nietrudne do odgadnięcia. Zarówno siła destruktywna tego żywiołu, jak i dobrodziejstwa, które zeń wypływają - choćby światło i ciepło - przemawiały za słusznością przyjęcia ognia jako substancji pierwotnej.

Heraklitejski obraz świata przedstawia się jako olbrzymia rzeka, która wiecznie i nieustannie spada z góry na dół, ażeby następnie wznieść się z dołu do góry i powtarzać ten cykl przemian przez całą wieczność. Te obie drogi w górę i na dół są właściwie jedną drogą (*hodos ano kato mie*). Na szczycie tego kosmicznego wodospadu znajduje się ogień.

Logos

Logos jest słowem wieloznacznym. Może oznaczać "rozum", lecz także "słowo", "myśl" i "prawo"; pochodzi od czasownika λέγω (*lego*), znaczącego "liczyć" (także "zaliczać" oraz "rozumować"), a także "mówić" i "zbierać", "łączyć".

LOGOS u Heraklita jest wszechogarniającą powszechną zasadą, prawdopodobnie tożsamą lub istotnie związaną z wiecznym i boskim prawem kosmicznym, jest też kierującą światem i życiem ludzkim opatrnością i mądrością.

Eleaci (od miasta Elea) czyli świat nieruchomy

PARMENIDES

uważał, że to rozum (zwykły, ludzki) wskazuje na wzajemne wykluczanie się przeciwieństw, a rozum jest ostatecznym sędzią prawdy. Jeżeli zmysły pozostają w konflikcie z rozumem, to błędzą, a obraz świata przez nie podawany jest fałszywy. Rozum nam mówi, że istnieje tylko byt. **Niebytu nie ma**. Istnieje tylko to, co można pomyśleć i sobie wyobrazić. Niebytu nie można sobie wyobrazić, więc go nie ma. Byt musi być jeden ciągły, bo każda przerwa w bycie byłaby niebytem, a tego przecież nie ma.

Z tych założeń wynika, że byt nie ma początku ani końca. Jest wieczny. Jest nieruchomy i niezmienny. Jest niepodzielny. Nie ma w sobie żadnych różnic. Jest stały, jeden, ograniczony zakończony we wszystkich kierunkach na podobieństwo kuli.

Paradoksy Zenona z Elei

- Paradoksy:
 - 1) Achilles nie dogoni żółwia.
 - 2) Nie da się dojechać do Warszawy.
 - 3) Nie ma nic bardziej nieruchomego niż strzała w locie.

Wniosek: Ruchu nie ma, jest on jedynie złudzeniem (mniemaniem).

Filozofia jako sztuka życia

- Można bez wielkiej przesady powiedzieć, że dla starożytnych myślicieli filozofia była przede wszystkim sztuką życia, życia godnego i harmonijnego. Harmonię taką można osiągnąć jedynie poprzez zrozumienie praw rządzących Wszechświatem. Odwoływać się trzeba do natury po to, by wiedzieć jak żyć. Każda z wielkich szkół filozoficznych dawała wskazówki jak należy postępować w życiu prywatnym i publicznym.
- Połączenie obu sfer życia było kolejną cechą charakterystyczną filozofii starożytnej. Wiele ze spraw, o których sądzymy obecnie, że nic wspólnego nie mają z polityką, było dla tych filozofów włączonych w tę dziedzinę. Małżeństwo, przyjaźń nawet miłość nie były sprawą prywatną obywatela, ale stanowiły kwestię jego relacji do państwa i społeczności, w której żyje.

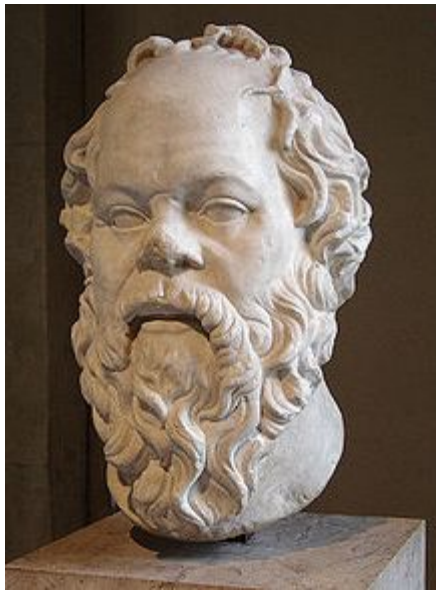
Filozofia jako sztuka życia

- Każda więc szkoła filozoficzna starała się powiązać indywidualne działanie z koncepcją Wszechświata i jednocześnie odnieść je do zobowiązań wobec wspólnoty i państwa. Dla jednostki znaczy to, że powinna ona dążyć do harmonii, która może dać jej szczęście. Ta dominująca w etyce starożytnej koncepcja nazywana *eudajmonizmem* zakłada rozwój osobowości, jej kształcenie. Zakłada jednak także, że jednostka jest w stanie panować nad swoimi postępkami.
- Panowanie nad sobą jest jednym z najważniejszych postulatów starożytnej etyki, dlatego też wiele uwagi filozofowie tej epoki poświęcają pojęciu woli. Wola jest właśnie zdolnością panowania nad sobą, zdolnością nieulegania zarówno przelotnym uczuciom, jak też popędom.
- Sumując te ogólne rozważania można więc powiedzieć, że dla starożytnych najważniejsze jest dążenie do szczęścia, że dążenie to wiąże się ściśle z posiadaniem prawdziwej wiedzy o świecie i zdolnością panowania nad sobą tak, by z wiedzy tej zrobić użytek w swym postępowaniu.

Sokrates czyli - "poznaj samego siebie" (*gnothi se authon*)

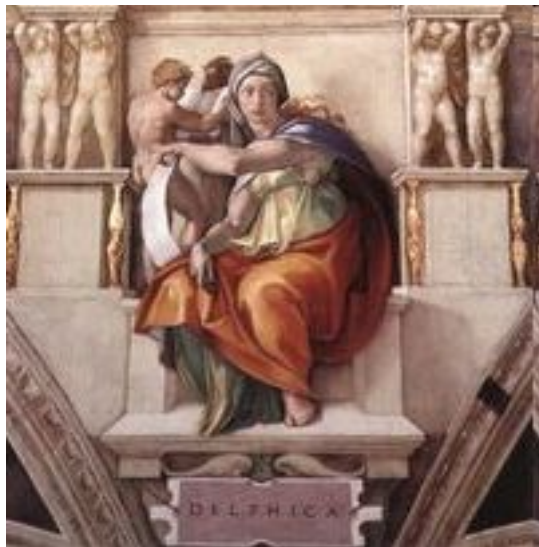
Sokrates ur. ok. 469 p.n.e, zm. w 399 p.n.e

Skazany na karę śmierci za „obrazę bogów i psucie młodzieży”, wypił w więzieniu kielich cykuty.

Poznaj samego siebie – napis na świątyni w Delfach

- Pytia (Sybilla) wieszczka przepowiadająca przyszłość
- Sybilla Pytia

Sokrates w oczach współczesnych

- Doszedłszy do przekonania, że badanie przyrody nie ma żadnego praktycznego znaczenia dla nas, ludzi, Sokrates zajął się roztrząsaniem zagadnień etycznych, filozofując w warsztatach i na rynku. Mówił, że szuka wiedzy o tym, 'Co jest dobre, a co złe w domostwach' . Dowiadujemy się też od Demetriosa z Bizancjum, że kiedy Sokrates z właściwą sobie pasją rozprawiał o filozofii, wywoływał nieraz wściekłość audytorium; rzucono się nań, bito go po twarzy, szarpano za włosy. Najczęściej jednak był przedmiotem drwin i pogardy. Wszystko to znosił cierpliwie. Nie zareagował nawet na kopniaka, którym go raz uraczono. A kiedy jeden ze świadków sceny dziwił się jego spokojowi, miał odpowiedzieć: 'A gdyby kopnął mnie osioł, czy pozwałbym go przed sąd?'
Diogenes Laertios „*Żywoty sławnych filozofów*”

Sokrates poglądy

Areté (cnota)

Sokrates uważał, że człowiek nie może się doskonalić dopóki nie pojmie sensu takich pojęć jak dobro, piękno czy sprawiedliwość. Dlatego nieustannie poszukiwał ich istotnej treści, która miała się zawierać w poprawnej definicji.

Wiedza = postępowanie tzw. „intelektualizm etyczny”

Ludzie postępują źle, bo nie wiedzą co to znaczy postępować dobrze.

Ostrzegawczy głos wewnętrzny (głos bóstwa, demona);
sumienie – *Daimonion*.

Metoda Sokratesa

Dialog

Ironia – zbijanie cudzych poglądów

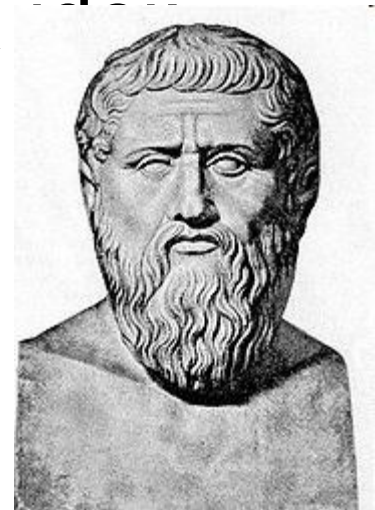
ironia [łac. < gr. *eirōneía* ‘udawana niewiedza’],
filoz. sprzeczność między dosłownym
znaczeniem wypowiedzi (pozorną aprobatą) a jej
istotnym sensem (świadomie zamaskowanym
szyderstwem); także kategoria estetyczna
ukształtowana w kulturze starożytnej Grecji
(ironia sokratejska) (encyklopedia PWN)

Metoda majeutyczna – naprowadzanie na
właściwe rozwiązanie dzięki odpowiednio
zadawanym pytaniom.

PLATON (427 p.n.e. -347 p.n.e.)

Twórca Akademii (od gaju
Akademios)

- Świat podwojony:
 - 1) Rzeczywistość zewnętrzna, zmysłowa i pozbawiona trwałości. Poznajemy ją zmysłami.
 - 2) **ARCHE!** Rzeczywistość świata wieczna, niezmienna doskonała.
Poznajemy ją umysłem.

Jaskinia Platona

„Zobacz! Oto ludzie są niby w podziemnym pomieszczeniu na kształt jaskini. Do groty prowadzi od góry wejście zwrócone ku światłu, szerokie na całą szerokość jaskini. W niej oni siedzą od dziecięcych lat w kajdanach; przykute mają nogi i szyje tak, że trwają na miejscu i patrzą tylko przed siebie; okowy nie pozwalają im obracać głów. Z góry i z daleka pada na nich światło ognia, który się pali za ich plecami, a pomiędzy ogniem i ludźmi przykutymi biegnie górą ścieżka, wzdłuż której widzisz murek zbudowany równoległe do niej, podobnie jak u kuglarzy przed publicznością stoi przepierzenie, nad którym oni pokazują swoje sztuczki. (...) Więc zobacz, jak wzdłuż tego murku ludzie noszą różnorodne wytwory, które sterczą ponad murek: i posągi, i inne zwierzęta z kamienia i z drzewa, i wykonane rozmaicie i oczywiście jedni z tych, co je noszą, wydają głosy, a drudzy milczą.

- *Dziwny obraz opisujesz i kajdaniarzy osobliwych.*
- *Podobnych do nas (...) czy myślisz, że tacy ludzie mogliby z siebie samych i z siebie nawzajem widzieć cokolwiek innego oprócz cieni, które ogień rzuca na przeciwległą ścianę jaskini?”*

- **PLATON „PAŃSTWO”**

Hierarchia idei w filozofii Platona

Na szczycie hierarchii idei znajduje się idea Dobra. Idea ta pełni funkcję **DEMIURGA** (czyli twórcy świata. **UWAGA:** twórcy nie stwórcy, bo Platon uważał, że materia istnieje odwiecznie).

DOBRO obok PIĘKNA i PRAWDY tworzy triadę idei najwyższych.

DOBRO jak SŁOŃCE
oświecła świat idei.

Człowiek w koncepcji Platona

Człowiek jest bytem składającym się z dwóch różnych części: ciała, które jest elementem świata zmysłowego i duszy, która jest nieśmiertelna, wieczna. Dusza jest cząstką boską w człowieku. Platon mówił, że ciało jest grobem duszy.

Dusza może przechodzić z ciała do ciała. Platon był zwolennikiem reinkarnacji.

Reinkarnacja

Reinkarnacja (również: *metempsychoza*, *transmigracja*) - to pogląd, wg którego dusza po śmierci może wcielić się w nowy byt fizyczny. Np. dusza jednego człowieka może przejść w ciało nowo narodzonego dziecka lub nawet zwierzęcia czy rośliny. Samo słowo reinkarnacja jest zestawieniem dwóch członów: inkarnacja (wcielenie) i przedrostka „re” (oznaczającego powtórzenie czegoś). Dosłownie więc reinkarnacja oznacza powtórne wcielenie.

Poznanie jako przypominanie sobie (ANAMNEZA)

Najważniejsze jest jednak dla Platona to, co dzieje się z duszą wtedy, gdy nie jest powiązana z ciałem. Wtedy bowiem bezpośrednio obcuje ze światem idei, światem pojęć ogólnych, które stanowią wzory wszelkich rzeczy istniejących w świecie materialnym. Dusza może „widzieć” te abstrakcyjne przedmioty, a więc też poznawać tę prawdziwą rzeczywistość bezpośrednio, nie poprzez żmudne rozumowania czy zawiłe analizy. Jednak taka komfortowa sytuacja przysługuje jedynie duszy, która nie powiązana jest z ciałem. Upadek duszy oznacza połączenie jej z ciałem a to jest dla duszy tak dużym wstrząsem, że zapomina ona prawie wszystko z tego, co widziała w świecie idei.

Poznanie jest więc przypominaniem sobie tego, co zostało przez duszę (umysł) zapomniane, jest to używając terminu greckiego *anamneza*. Przypominanie jest przede wszystkim pracą umysłu, jako że świat materialny jest jedynie marnym odbiciem prawdziwego świata idei. Drogą prawdziwego poznania jest więc ćwiczenie umysłu, uprawianie nauk abstrakcyjnych takich, jak matematyka.

Struktura duszy w filozofii Platona

- Dusza jednak jest, zdaniem greckiego filozofa, wewnątrznie podzielona. Porównana jest ona do rydwanu, w którym jeden koń jest reprezentacją tego, co niskie i pożądlive, drugi reprezentuje dążenie do świata idei a panować nad nimi musi woźnica. Zwracano niejednokrotnie uwagę, że taka struktura duszy pojawia się w wielu koncepcjach psychologicznych na przykład w teorii osobowości Zygmunta Freuda. Dla Platona najważniejsze jest to, która część duszy zwycięży.

Koncepcja miłości w filozofii Platona

Fajdros jest dialogiem o miłości a miłość, prawdziwa miłość, według Platona, to podążanie poprzez piękne ciała w kierunku samej idei piękna. Piękno jest jedyną ideę, z którą możemy bezpośrednio obcować. Platon pisze, że oglądanie idei takich jak, dobro czy sprawiedliwość przekraczałoby możliwości naszego umysłu, znosić jesteśmy w stanie jedynie wcielone w materię piękno. Jeśli dominuje „lepsz” jej strona to dążymy właśnie do idei piękna, jeśli zaś jej część pożądliva to pozostajemy na poziomie świata materialnego i miłość taka nie prowadzi nas do poznania.

„Państwo” Platona jako pierwsza utopia społeczna

- **Utopia** - projekt lub przedstawienie idealnego ustroju politycznego, funkcjonującego na zasadach sprawiedliwości, solidarności i równości. Termin pochodzi od dzieła [Tomasza Morusa](#) pt. *Utopia* opublikowanego w roku [1516](#) opublikowanego w roku 1516. Tytuł dzieła Morusa jest niejednoznaczny, ponieważ [słowo](#) opublikowanego w roku 1516. Tytuł dzieła Morusa jest niejednoznaczny, ponieważ słowo to może pochodzić zarówno od [greckiego](#) *outopos* (nie-miejsce, miejsce nieistniejące), jak i od *eutopia* (dobre miejsce). Uważa się, że ta dwuznaczność jest zabiegiem zamierzonym.

Drzeworyt wykonany przez Ambrosiusa Holbeina do Utopi z 1518 roku Tomasza Morusa

„PAŃSTWO” PLATONA

Główne idee

Państwo realizacją idei sprawiedliwości.

Jednostka podporządkowana państwu,
państwo wartością nadrzędną.

Sztuka (poezja) powinna realizować cele
państwa, powinna istnieć cenzura.

Obywatele państwa podzieleni na kasty.

Rządy w państwie sprawują najmądrzejsi
(filozofowie).

Ale...

Idea sprawiedliwości

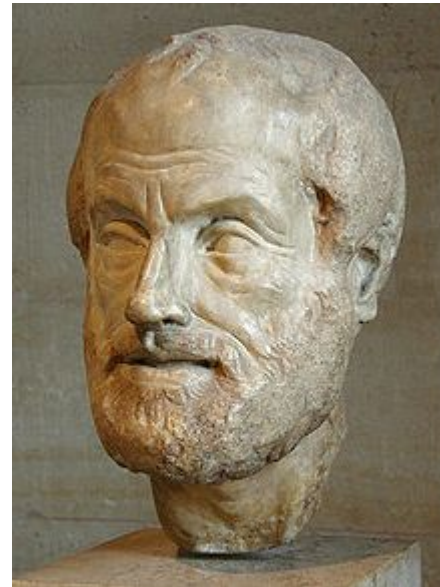
Brak własności prywatnej.

Równość kobiet i mężczyzn.

Powszechna edukacja.

Arystoteles

- **Arystoteles** (384-322 p.n.e.), filozof grecki. Pochodził ze Stagiry, stąd zwana bywa Stagirytą. Ok. 366-347 p.n.e. kształcił się w Akademii Platńskiej. 343-340 p.n.e. przebywał na dworze macedońskim jako wychowawca Aleksandra III Wielkiego, później w Stagirze. 335 p.n.e. powrócił do Aten, gdzie założył szkołę filozoficzną: Likejon.

Krytyka Platona

Amicus Plato sed magna amica veritas.

(Platon przyjaciel, ale większym
przyjacielem prawda).

Krytyka koncepcji idei Platona.

Dusza

- Dusza stanowi w systemie Arystotelesa formę życia organicznego. Dusza ludzka (rozum, *voũς nus*) stała się najdoskonalszą z form; jedyną, która posiadała zdolność rozumienia świata zewnętrznego i świadomość samej siebie. Jako najdoskonalsza jest też najbliższa połączenia się z Bogiem. Dusza jest jednak tylko formą materii, nierozdzielnie z nią związaną. Dusza i ciało człowieka tworzą więc swoistą całość, a nie dwa oddzielne byty.

Rodzaje duszy

- Arystoteles wyróżniał trzy części duszy, odpowiadające różnym poziomom organizacji życia:
- **dusza wegetatywna** wiąże się z odżywianiem i rośnięciem; stanowi formę roślin, zwierząt i ludzi;
- **dusza zmysłowa** czyni zdolnym do postrzegania i poruszania się; stanowi formę u zwierząt i ludzi;
- **rozum** występujący wyłącznie u ludzi, który z kolei dzieli się na
 - **rozum bierny**, receptywny
 - **rozum czynny**, który, nie będąc powiązany z ciałem (stanowiąc czystą formę), jest nieśmiertelny

Człowiek zoon *politikon*
animal sociale

Etyka Arystotelesa - cnoty

- Arystoteles dokonał rozróżnienia cnót na: **cnoty dianoetyczne** (intelektualne), które są skutkiem doświadczenia oraz **cnoty etyczne** (moralne), które są skutkiem przyzwyczajenia.
- Z cnót intelektualnych najważniejsze są dwie: rozsądek (*φρόνησις phronesis*) i mądrość (*σοφία sophia*). Rozsądek dotyczy ludzkich spraw, dba o zapewnienie człowiekowi zarówno dóbr duchowych jak i cielesnych. Przedmiotem i polem działania rozsądku są rzeczy zmienne i przemijające. Mądrość jest najwyższą z rodzajów wiedzy. Zajmuje się bytami wiecznymi i niezmiennymi.
- Cnoty etyczne mieszczą się w tzw. "złotym środku", między dwiema wadami (nadmiarem i niedostatkim). Np. odwaga mieści się między zuchwalstwem i tchórzostwem. Żadna z cnót nie jest wrodzona, z natury jesteśmy tylko zdolni do ich nabywania, a rozwijamy je dzięki przyzwyczajeniu.
- Z cnót etycznych najwyższa jest sprawiedliwość którą dzielił na rozdzielającą (słuszny podział dóbr) i wyrównującą (kompensację krzywd); podstawą jednak jest konstytuującą wspólnotę ludzką przyjaźń. Postawa moralna (*ἕξις hexis*) powstaje zatem nie w wyniku samego rozumienia, ale praktyki życia i moralności otoczenia. Nie bez znaczenia jest ćwiczenie, przyzwyczajanie i uczenie się.

Praxis i Poiesis

- Działać i czynić

Teofrast z Eresos

- **Teofrast z Eresos** (gr. Θεόφραστος *Theophrastos*), (ok. 370-287 [p.n.e.](#)), grecki uczyony i filozof. Uczeń i przyjaciel Arystotelesa, w latach 322- 287 p.n.e., jako jego następcą, był scholarchą Lykeionu w szkole perypatetyków. Był nauczycielem Demetriusza z Faleronu. W swoich badaniach Teofrast skupiał się na filozofii przyrody, a w związku z tym rozbudował metodę obserwacji i stosował ją w badaniach biologicznych, medycznych, meteorologicznych, jak również w rozważaniach charakterologicznych (w *Charakterach* przedstawił 30 portretów literackich przedstawiających typowe wady ludzkie) i etycznych. Pozostawił też prace z dziedziny m.in. filozofii, fizyki, mineralogii, historii, prawa i psychologii.

Trzy starożytne koncepcje etyczne

Cynizm, Epikureizm, Stoicyzm

CYNICY

- Filozofia cyników była pierwszym systemem z całego szeregu greckich filozofii życia. Cynicy programowo odrzucali rozważanie zagadnień z teorii bytu i teorii poznania koncentrując się prawie wyłącznie na etyce. Dla cyników jedyną wartością godną analiz filozoficznych była cnota. Wszystko inne było im obojętne – łącznie z szeroko rozumianą wiedzą.
- Według cyników jedynym prawdziwym dobrem i celem życia jest sama cnota, a wszystko inne powinno być dla człowieka całkowicie obojętne. Prowadziło to do wniosku, że wszystko poza cnotą jest całkowicie niepotrzebne, bo ona sama całkowicie wystarcza do osiągnięcia pełni szczęścia. Wszystko inne odciąga człowieka od prób osiągnięcia i zrozumienia prawdziwej cnoty i dlatego jest w istocie złem. Aby osiągnąć stan cnoty należy wobec tego całkowicie zobojętnieć na wszystko inne. Ostateczną konsekwencją takiego rozumowania stało się przyjęcie zasady, że stan doskonałej obojętności jest równoważny prawdziwej cnocie.
- Obojętność ta była rozumiana przez cyników jako rodzaj całkowitej abnegacji swoich osobistych potrzeb. Bogaci cynicy przystępując do szkoły rozdawali majątek, a jedyną własność, jaką posiadali to chiton, kij oraz charakterystyczna dla nich torba wędrowca na drobne przedmioty. Żywili się oni czym popadnie, pili zimną wodę, mieszkali w przygodnych schronieniach. Oprócz tego obojętność ta polegała na oderwaniu się i lekceważeniu tradycji, wszelkich struktur społecznych i powszechnie przyjętych obyczajów.
- Z założeń tych zrodził się program życia „wedle natury”. Cynicy potępiali wszelkie formalne struktury społeczne i państwowe nawołując do ich bojkotowania. Głosili, że nie ma czegoś takiego jak „społeczeństwo” – są tylko indywidualni ludzie, z których każdy jest wart tyle samo niezależnie od tego, jakie miejsce zajmuje w hierarchii społecznej. Interesem i celem każdego człowieka powinno być indywidualne dążenie do osiągnięcia cnoty w rozumieniu cynickim, w którym to dążeniu uczestniczenie w życiu społecznym może tylko przeszkadzać.

Diogenes z Synopy

- **Diogenes z Synopy**, gr. Διογένης ὁ Σινωπεύς *Diogenes ho Sinopeus*, (ur. ok. 413 r. p.n.e. w Synopie, zm. ok. 323 r. p.n.e. w Koryncie) – grecki filozof, przedstawiciel szkoły cyników.

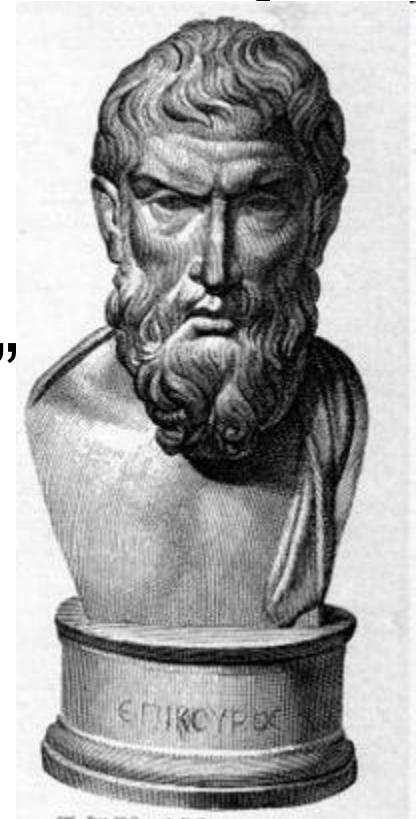

Opowieści o Diogenesie

- Diogenes napisał list do kogoś znajomego, aby mu się wystarczyło mieszkanie, a gdy ów zwlekał, zrobił sobie mieszkanie z beczki w Metroonie, jak o tym sam pisze w swoich listach. W lecie tarzał się na gorącym piasku, w zimie zaś obejmował pieśczośliwie zaśnieżone posągi, aby się na wszelki sposób hartować.
- Gdy się wygrzewał na słońcu w Kraneionie, stanął przy nim król Aleksander i powiedział: "Proś mię, o co chcesz!" - Na co Diogenes: "Nie zasłaniaj mi słońca".
- Za dnia chodził po mieście z zapaloną lampką, mówiąc: "Szukam człowieka".

EPIKUR

Epikur –kontynuator **atomizmu**
czyli koncepcji, że świat jest zbudowany
z niepodzielnych cząstek
atomów
(z gr. ἄτομος *atomos*: "niepodzielny,,

SZCZĘŚCIE (HEDONIZM)

- LUDZIE DAŻĄ DO SZCZĘŚCIA
- SZCZĘŚCIE POWINNO BYĆ NAJWYŻSZĄ WARTOŚCIĄ
- NALEŻY POZBYĆ SIĘ LĘKÓW
- NALEŻY WIEDZIEĆ, JAK OSIĄGNAĆ SZCZĘŚCIE

Epikureizm

- Epikur zauważył też, że w odczuwaniu przez ludzi ich naturalnej radości życia przeszkadzają rozmaite lęki, które dzisiaj określilibyśmy jako egzystencjalne. Lęki te to:
 - strach przed śmiercią
 - lęk przed gniewem bogów
 - lęk przed cierpieniem
 - obawa przed niemożnością osiągnięcia szczęścia

Lęk przed śmiercią

- "Głupcem jest atoli ten, kto mówi , że lękamy się śmierci nie dlatego , że sprawia nam ból, gdy nadejdzie, lecz trapi nas samo jej oczekiwanie. Bo zaiste, jeśli jakaś rzecz nie mąci nam spokoju swoją obecnością, to niepokój wywołany jej oczekiwaniem jest zupełnie bezpodstawny. A zatem *śmierć, najstraszniejsze z nieszczęść, wcale nas nie dotyczy, bo gdy my istniejemy, śmierć jest nieobecna, a gdy tylko śmierć się pojawi, wtedy nas już nie ma.*"
- Epikur "**List do Menoikeusa**"

Doktryna Epikura

- Usunięcie tego podstawowego lęku sprawia, że możemy przez przeszkód rozkoszować się szczęściem. Aby tak się jednak stało musimy posiadać też wiedzę o naturze ludzkiej, wiedzieć, że są pewne potrzeby jak pragnienie, głód, seks, które, choć muszą być zaspokojone, nie prowadzą nas do prawdziwej satysfakcji z życia. Dzieje się tak dlatego, że potrzeby te znikają po ich zaspokojeniu, dlatego nie mogą być podstawą budowania poczucia sensu życia. Szczęście prawdziwe osiągniemy jedynie poprzez poznanie rzeczywistości, poszerzanie granic wiedzy. Zaspokajanie bowiem tych potrzeb nigdy się nie wyczerpuje, możemy więc wciąż posuwać się naprzód w naszych poszukiwaniach.
- Sam Epikur miał być wzorem takiego właśnie sposobu życia, jego szkoła znajdowała się w ogrodzie, gdzie przy wejściu wisiał napis: „Przechodniu tutaj będzie ci dobrze, najwyższym celem jest tu rozkosz

Stoicyzm

- **Stoicyzm** to kierunek filozoficzny zapoczątkowany w III wieku przed narodzeniem Chrystusa w Atenach przez Zenona z Kition, doprowadzony do ostatecznej formy przez Chryzypa i kontynuowany przez całą starożytność. Wywarł znaczny wpływ na rozwój chrześcijaństwa, w pewnym stopniu oddziaływał na myśl średniowieczną, odżył w nowej formie w filozofii nowożytnej, np. u Justusa Lipsiusa.
- Stoicyzm stworzył kompletny system filozoficzny, który w teorii bytu był monistyczny, zasadniczo materialistyczny i deterministyczny, a w teorii poznania skłaniał się ku empiryzmowi, ale najbardziej jest znany ze swojej części etycznej
- **Etyka stoicka, która większości ludzi kojarzy się ze słowem "stoicyzm", opiera się na zasadzie osiągnięcia szczęścia przez wewnętrzną dyscyplinę moralną, sumienne spełnianie tych obowiązków, które spadają na nas naturalną kolejną rzeczy, oraz odcięcia swoich emocji od zdarzeń zewnętrznych, czyli utrzymywania stanu spokojnego szczęścia niezależnie od zewnętrznych warunków.**
- Nazwa tej szkoły pochodzi od greckiego słowa "stoa" oznaczającego zasadniczo portyk czyli rodzaj publicznie dostępnego, krytego miejsca spacerów i spotkań. Pierwsi stoicy spotykali się i prowadzili dysputy w ateńskim budynku zwanym po grecku ἡ στοὰ ἡ ποικίλη (*he stoa he poikile* – "stoa kolorowa"), gdzie nauczał Zenon z Kition.
- Stoicyzm był szczególnie popularny i niemal utożsamiany z całą filozofią jako taką w starożytnym Rzymie. Do Rzymu stoicyzm sprowadził grecki niewolnik Epiktet. Rzymscy filozofowie stoicy nie wnieśli jednak wiele nowego do systemu uformowanego przez Chryzypa. Najbardziej znanymi stoikami rzymskimi byli: Lucjusz Anneusz Seneka i cesarz Marek Aureliusz.

Stoicy - przedstawiciele

- Założyciel szkoły Zenona z Kition
- Stoicy rzymscy:

Marek Tulliusz Cyncero, Lucjusz Anneusz Seneka i cesarz Marek Aureliusz.

MAREK AURELIUSZ

- **Marek Aureliusz, Marcus Aurelius Antoninus** (121-180), cesarz rzymski od 161. Syn Anniusza Werusa, wychowany pod opieką Hadriana. Mimo przekonań pacyfistycznych był zmuszony podjąć działania wojenne: wojnę z Partami (162-166), walki z Kwadami i Markomanami (166-168), z Jazygami (170-174). Następnie uporządkował sprawy państwa na Wschodzie (stłumienie buntu Awidiusza Kasjusza w Syrii i Egipcie - 175-176). W 177 mianował swego syna Kommodusa współrządcą i wyruszył przeciw Markomanom, których pokonał. Zmarł od zarazy. Marek Aureliusz próbował zaradzić ciężkiej sytuacji państwa (osadzanie w granicach imperium niektórych plemion, rozbudowa administracji), jednak próby ratowania finansów nie powiodły się. W pamiętnikach (*Rozmyślenia*) zawarł swoje poglądy.

MAREK AURELIUSZ

- CYTATY Z „ROZMYŚLAŃ”
- *Boże, daj mi cierpliwość, bym pogodził się z tym, czego zmienić nie jestem w stanie. Daj mi siłę, bym zmieniał to co zmienić mogę. I daj mi mądrość, bym odróżnił jedno od drugiego.*
- *Każdą pracę wykonuj, jakby miała ona być ostatnią w życiu.*
- *Śmierć jest tym samym co narodziny, misterium natury.*
- *Popatrz, jak szybko wszystko ulega zapomnieniu!*

Postawa stoicka

- „Stoicyzm” jak wiadomo stał się z czasem synonimem takiego nastawienia życiowego, które zakłada obojętność wobec zdarzeń zewnętrznych i trzymanie się swej prawdy wewnętrznej. Jednak takie oparcie się na wewnętrznym przekonaniu nie przeczy w żaden sposób zaangażowaniu społecznemu. Wręcz przeciwnie etyka stoików jest etyką obowiązku, należy jak najlepiej wykonywać te zadanie, które zostały nam narzucone przez przeznaczenie. Taka „postawa stoicka” przez wieki była dyskutowana i komentowana jako pewien ideał pożądany, ale chyba bardzo trudna czy wręcz niemożliwa do osiągnięcia. Pięknym przykładem takiego komentarza jest fragment Trenu IX Jana Kochanowskiego, gdzie autor sugestywnie streszcza postulaty stoików:

„Kupić by cię, Mądrości, za drogie pieniądze!
Która, jeśli prawdziwie mienią, wszystkie żądze,
Wszystki ludzkie frasunki umiesz wykorzenić,
A człowieka tylko nie w anioła odmienić,
Który nie wie, co boleść, frasunku nie czuje,
Złym przygodom nie podległa, strachom nie hołduje.”